

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

VIII. Quinta Classis ex attributis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

Non relinquam vos orphanos. & Matth. 10. ac Ioan. 13. filiolos
Apostolos vocat. Cùm igitur omnia nomina veri Dei Chri-
sto conueniant, est omninò Christus verus Deus.

C A P V T VIII.

Quinta Classis ex attributis.

T R I B U T A Dei præcipua sunt, primò **ÆTERNI-
TAS.** Genes. 21. *Inuocauit sibi nomen Dei aterni.* Et
Rom. 16. *Secundum præceptum aterni Dei.* Et 1. Tim.
6. *Qui solus habet immortalitatem.* Secundo **IMMEN-
SITAS.** *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudi-
nis eius non est finis.* Psalm. 144. *Cælum & terram ego impleo.*
Hierem. 23. **Tertio POTENTIA.** *Qui solus est potens, &c.* 1. Ti-
mor. 6. **Quarto SAPIENTIA.** *Soli sapienti Deo.* Rom. 16. **Quin-
to BONITAS.** *Nemo bonus nisi solus Deus.* Luc. 18. **Deniq; sexto
MAIESTAS,** digna summo cultu. Deut. 6. & Matth. 4. *Dominum
Deum tuum adorabis, & illi soli serues.* Et ferè hæc omnia
Ministri Transyluani tribuunt soli Patri lib. 2. cap. 5. Si igitur
hæc Filio conuenire ostenderimus, probatum erit cum ve-
rum Deum, & vnum cum Patre esse.

Igitur **ÆTERNITAS** Filio tribuitur Prou. 8. *Ab æterno ordi-
nata sum.* Hic enim sapientia loquitur, nõ autem sapientia
essentialis, quæ est omninò idem cum essentia Dei; nam illa
non gignitur. hæc autem dicit: *Ante oēs colles ego parturie-
bar.* Nec est sapietia creata, q̄ hic loquitur; nam nihil creatum
est ab æterno. Et præterea hæc sapientia distinguit se à creatu-
ris, dicens: *Dominus possedit me ab initio antequam quidquam
faceret à principio.* Ergo necessariò est sapietia genita, id est,
Filius, de qua 1. Cor. 1. *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.*
Ad hunc locum responderet Franciscus DAVID disput. Albana
2. & BLANDRATA disput. 6. & Ministri Hungarici lib. 2. c. 10.
librum Prouerborum non esse Canonicum; at hæc est nimis
crassa ignorantia. Nam de hoc libro nunquam fuit dubitatum,
nec à Iudæis, nec à Christianis, vt patet ex prologo Galeato
Hieronymi; sed decepti sunt aduersarij ex eo quod Sapientia &
Ecclesiasticus non recipiuntur à Iudæis, nec à Lutheranis:
Existimarunt enim eandem esse rationem huius libri, & illo-
rum, cum oēs ferè idem argumentum tractent, & eidem Salo-
moni tribui soleant.

Præ-

*Sapientia genita
creata
genita*

Præter hunc locum habemus alium Michææ 5. Et ex Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur Dux, qui regat populum meum Israël: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Quem locum de Christo intellexerunt etiam Scribæ Iudæorum. Matth. 2.

Respondet FRANCISCUS DAVID disputat. 3. dies æternitatis vocari primos illos sex dies mundi, propter continuationem successionem. tunc autem dici egressum Christum, quia facta est promissio de Christo ad Adam. At Hieronymus, Theodoretus, Rupertus, & omnes alij interpretes hunc locum exponunt de æterna Christi generatione; Ipse etiam Vatablus, cui multum tribuere videntur aduersarij. Perreca sine causa dicunt, dies æternitatis vocari primos illos dies propter successionem. Id enim nec auctoritate, nec exemplo, nec ratione vlla ostendere possunt. Item figurabilis verbis, Ex te egredietur Dux, significatur vera natura non autem promissio aliqua; ita etiam in illis, Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis, debet significari veritatis. idem enim est vocabulum utrobique tam in Latino, quàm Hebraico.

Alius locus est Ioan. i. In principio erat Verbum. Quid enim, In principio erat Verbum, nisi Verbum non coepit esse sed fuit semper?

RESPONDENT Transyluani lib. 2. cap. ii. illud in principio, non significare initium creationis rerum, sed incarnationis, quæ facta est per Christum. Itaque sensum huius loci esse volunt, In principio renouationis; Ecclesiæ Verbum, id est, Christus homo, erat quidem in mundo, quia iam natus ex MARIA, sed erat apud Deum, quia erat occultus hominibus, & soli Deo notus, donec à Ioanne manifestatus est. At repugnant huic explicationi verba sequentia, Omnia per ipsum facta sunt. Et illa, Et mundus per ipsum factus est. Sed de hoc loco supra disputatum est.

Alius locus est Ioan. 8. vbi Dominus ait: Antequam Abraham fieret, ego sum. Qui locus non valet contra Arianos, sed contra Samosatenos, & Transyluanos, qui volunt Christum non fuisse ante Mariam. Vnde respondet FRANCISCUS DAVID disputat. 4. Christum fuisse ante Abraham, sed in typo & figura, & variis promissionibus Dei de ipso mittendo. At hoc modo

do Christus non respondet ad rem; nam Iudæi dixerant: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam vidisti?* Respondit Dominus: *Antequam Abraam fieret, ego sum*, id est, vidi Abraam, quia antequam ille nasceretur, ego eram. At certe si in figuris latebat, non eum vidit.

Præter hæc loca, sunt alia quædam, ad quæ nihil respondent. Vnus est Ioan. 17. *Clarifica me tu Pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset apud te.* Solet autem Scriptura describere æternitatem per illud, antequam mundus fieret, siue ante mundi constitutionem, ut patet Ephes. 1. *Elegit nos ante mundi constitutionem*, & Ioan. 17. *Dilexisti me ante mundi constitutionem.* Et 1. Petr. 1. *Præcogniti ante mundi constitutionem.* Alius est Hebr. 7. *Neque initium dierum, neque finem vitæ habes.* Alius est Heb. 13. *Iesus Christus heri, & hodie, & in secula*, id est, semper fuit, semper est, & semper erit, quod in Apocal. cap. 1. 4. & 11. sæpissimè repetitur, qui erat, qui est, & qui vêturus est. Deniq; 1. Ioan. 5. *Hic est verus Deus, & Vita æterna.* Certè si Christus vita æterna est, non potest non fuisse, arque esse etiam ipse æternus, ac proinde Deus verus.

IMMENSITAS tribuitur Filio Dei. Baruch. 3. *Magnus est, & non habens finem, excelsus, & immensus.* Et paulò post: *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius ad eum.* Et paulò post: *In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Ex hoc loco AVGVSTINVS lib. 3. contra Maximin. cap. vlt. probat Filium esse immensum. Nec obstat quòd videatur Propheta loqui de loco magno Dei, non de ipso Deo, quia præcedit: *O Israhel, quàm magna est domus Dei, & quàm ingens locus possessionis eius.* Et statim sequitur: *Magnus est, & non habet finem.* Nam, ut notat THEODORETVS in commentario, non loquitur de loco materiali, sed loco spiritali Sanctorum, qui est ipse idem Deus; nec de finita aliqua possessione, sed de infiniti boni possessione, quæ ipse Deus est. alioqui falsum esset, Dei possessionem immensam esse, & finem nullum habere.

Alius locus est Ioan. 3. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Si Christus (scilicet enim vocat Filium hominis) in cælo erat, quando loquebatur in terris, igitur simul in cælo, & in terra erat: non autem

corpore tunc erat in cœlo, cum se diceret ascensurum in celum, igitur alia in Christo natura erat, præter humanam illam, quæ cernebatur oculis mortalium, videlicet diuina, quæ immensa est, & cœlum simul, ac terram replet.

Alius locus est Matth. 18. *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Quis non dicit colligat immensitatem? nam in cœlo, & in terra, & in omnibus prouinciis ac regionibus simul necesse est esse eum qui præsens adsit, vbicumque sunt aliqui congregati in nomine Christi.

POTENTIA, seu potius OMNIPOTENTIA, tribuitur Filio Dei in Apocalypsi sæpissimè cap. 1. *Ego sum a & b, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui erat, qui est, & qui venturus est omnipotens.* Cap. 4. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est.* Cap. 11. *Gratias tibi agimus Domine Deus omnipotens, qui es, qui eras, & qui venturus es.*

Sed obiiciunt Ariani illud Ioann. 5. *Non potest Filius facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem.* Respondet cum Nazianzeno orat. 4. de Theologia, & Ambrosio libro 4. de fide, cap. 3. solum his verbis significari potentiam Filij esse à Patre, & eandem cum potentia Patris non enim dictum est, non potest Filius facere quidquam nisi si Pater iubeat, aut iuuet, sed nisi viderit Patrem facientem. Idcirco subiungit continuò, *quacumque Pater facit, hæc et Filius similiter facit.* Itaque vterque eadem omnia facit, sed Filius Patrem videre facientem, siue à Patre discere dicitur, quia scientia Filij à Patre est, non tamen per doctrinam, sed per generationem. Nam idem est Deo scire, & esse: proinde idem est filio Dei accipere sapientiam, & accipere essentiam.

TRANSYLVANI obiiciunt illud Matth. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Inde enim sequi videtur, vt non ab æterno, nec ex natura, sed dono gratia, & ex tempore Christus omnipotentiam quandam habeat. Respondet, ea dici de Christo, quæ homo erat, non quæ Deus. Cum enim ipse idem & Deus & homo sit, quæ Deus omnipotentiam ab æterno, & ex natura sua habet: quæ homo, summam potentiam à Deo ex tempore, & dono gratia accipit.

*Cap. Bellarmine
facit valem
in cælo & in terra
matrem*

accepit. Vel, si maus de Christo homine, non quâ homo est, sed absolutè loqui; accepit homo Christus omnipotentiam extempore, sed dono gratiæ increatæ, videlicet hypostaticæ vnionis. & propterea non post resurrectionem primum, sed ab ipsa conceptione sua ille homo Christus omnipotens, & Deus fuit. Quod enim ait Matth. 28. post resurrectionem *data est mihi omnis potestas*. Dixerat ante passionem Ioann. cap. 13. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus*.

SAPIENTIA tribuitur Filio adeò frequenter, vt à Theologis sapientia vocetur appropriatum eius. 1. Corinth. 1. *Christum Dei sapientiam*. Coloss. 2. *In Christo sunt omnes thesauri sapientia & scientia Dei*. Ioann. vlt. *Domine tu omnia nosti*.

Sed occurrunt Ariani cum eo loco Matth. 24. *De die illo nemo scit, neq; Angeli, neq; filius, nisi solus Pater*. RESPONDEO, hæc dici de Christo, quâ homo erat, vt docent Patres. Ambrosius in cap. 17. Luc. Cyrillus lib. 9. thesauri, cap. 4. & alij. Quare hic locus nihil Arianis fauet. Quomodo autem Christus homo dicatur non sciuisse diem illum, exponemus in quæstione de scientia animæ Christi.

DICES, hoc loco *solus Pater* dicitur scire, ergo excluditur *Filius etiam vt Deus*. RESPONDEO cum Augustino libro 3. in Maxim. cap. 13. particulam, *solus*, non excludere eas personas quæ sunt eiusdem naturæ cum Patre, sed res creatas: nisi sermo sit de actione, quæ conueniat Patri ratione personæ, non ratione essentiæ. quoniam igitur scientia conuenit Patri, quâ Deus est, non quâ Pater est: propterea non excluditur Filius aut Spiritus sanctus, cùm solus Pater dicitur aliquid scire.

Instant Transyluani; Nam Roman. 16. cùm dicitur: *Soli sapienti Deo honor & gloria per Iesum Christum*, illud; *soli sapienti*, de Patre tantum dici videtur. nam distinguitur eo loco Pater apertissimè à Filio, cùm addatur per Iesum Christum. Respondet AVGVSTINVS libro 3. contra Maximin. cap. 13. *Soli sapienti*, de tota Trinitate dici, cui per Christum defertur honor. Nam Christus Deus & homo cùm sit, vt Deus honorem recipit cum Patre & Spiritu sancto, vt homo illum defert. Detulit autem cùm prædicauit in

mundo Trinitatem, & iussit baptizari in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti omnes gentes.

BONITAS tribuitur Filio. Sap. 7. *Omnius mobilis mobilior est sapientia, attingit autem ubiq; propter suam munditiam, Sapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis sincera, & nihil inquinatum in eis incurrit. Candor est enim lucis æterna, & speculum sine macula maiestatis Dei, & imago bonitatis illius, & cum sit verus omnia potest, &c.* Item Matth. 20. dicit Christus; *Aut tuus nequam est, quia ego bonus sum?*

Quomodo ergo (inquiunt Ariani & Transylvani) Dominus Luc. 18. ait: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus.* RESPONDEO cum Basilio libro 4. in Eusebio, Ambrosio lib. 2. de fide, capite primo. Hieronymo & Cyrillo in cap. 19. Matth. Christum respondisse ad preteritum illius, qui dixerat, Magister bone quid faciendo. Ille enim non putabat Christum esse Deum, sed vnum de Rabbinis.

MAIESTAS adorando tribuitur Christo Hebr. 1. *Adorant eum omnes Angeli eius.* Vbi notandum, hæc verba assignari à Paulo ex Psal. 95. vbi agitur de adoratione latriæ Deo propria. nam præcessit: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.* Et statim, *Adorate eum omnes Angeli eius.* Vbi opponitur idola latria cultui Dei.

Præterea Christus habet templum, quod est propria latriæ signum. Malach. 3. *Tunc Veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* Item, inuocatio absentis apud aduersarios est adoratio latriæ. At Christus inuocatur: nam Ioan. 14. ait ipse: *Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam, in quem locum* AVGVSTINVS tractat. 73. in Ioannem: *Sic ergo, inquit, perrexit ad Patrem, et non desereret indigentes, sed exaudiret petentes.* Et CYRILLVS lib. 9. in Ioannem cap. 42. *Liquidò, inquit, hic se Deum verum esse ostendit. Suscipitur enim orationes suorum se dicit, omniaq; eis concessurum, qua petant.* Item Stephanus Actor. 7. *Domine Ephi* inquit, *accipe Spiritum meum.* Et Actor. 9. dicit Ananias Christo: *Hic habet potestatem alligandi omnes, qui invocant nomen*

nomen tuum. Er Paulus 2. Corinth. 12. *Ter Dominum roga-
us, & dixit mihi, sufficit tibi gratia mea.* Quo loco Domi-
num appellari Christum, patet ex sequentibus: *Libenter igi-
tur, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, & inhabitet in
me Virtus Christi,* & 1. Cor. 1. ac in omnibus ferè epistolis ita
Paulus salutat Christianos: *Gratia vobis, & pax à Deo Patre
nostro, & Domino Iesu Christo.* Vbi precatur fidelibus à Deo
Patre, & à Deo Filio simul, gratiam & pacem.

Sed quia aduersarij eludunt hæc loca propter ambigui-
tatem textus Græci, vbi illud, *& Domino Iesu Christo,* posset
legi, & Domini Iesu Christi, hoc modo, Gratia vobis, & pax
à Deo, qui est Pater noster, & qui etiam est Pater Domini Ie-
su Christi: ideo notandus est locus in epist. 2. Ioannis, vbi ha-
betur clarissimè, *εἰρήνη παρὰ θεοῦ, καὶ παρὰ χριστοῦ Ἰησοῦ
ἡγουμένου, Pax à Deo, & à Domino Iesu Christo,* ex quo loco
exponenda sunt loca Pauli obscuriora.

Denique omnes ferè Prophetæ prædixerunt, post aduen-
tum Messiae exterminandam idololatriam; Ecclesia autem
semper in toto orbe terrarum Christum coluit templis, a-
ris, inuocationibus, festis diebus. ergo vel Christus est verus
Deus dignus latriæ cultu, vel omnes Prophetæ decepti sunt.
Nam si Christus non est verus Deus, nunquam fuit tam in-
signe idolum in mundo, nec tam floruit idololatria, quam
post Christi aduentum; & tamen clamat Spiritus sanctus
Ila. 2. *Eleuabitur Dominus solus in die illa, & idola penitus
conterentur.* Zachar. 13. *In die illa erit fons patens domus
Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccato-
ris, & menstruata, & erit in die illa dicit Dominus exerci-
tuum, disperdam nomina idolorum de terra, & non memora-
buntur ultra.* Vide etiam Ilaia 31. Ezech. 6. & 30. Osea 10. &
Mich. 1.

Respondent ad hoc de adoratione Transyluani libro 2.
cap. 4. & Franciscus David disputat. 3. & Blandrata disputat.
4. & 6. Christum esse adorandum, tum quia Deus Pater id
iussit, tum quia in se habet adorandam diuinitatem. A T
C O N T R A. Nam si Christus non est verus Deus, non potuit
Deus Pater id iubere, quin ipse sibi contradiceret. nam Deu-
ter. 6. iussit scribi; *Dominum Deum tuum adorabis, & illi
soli*

soli seruiet. Et Isaiæ 42. Gloriam meam alteri non dabo, quo modo ergo iuberet, vt creaturæ seruiremus, & gloriā cum creatura communicaremus? Item, si Christus est Deus sed non summus & altissimus, ergo non debetur ei cultus trinitatis, qui soli altissimo conuenit. Quod autem in Christo Deus habitat, non sufficit, vt ille possit adorari, alioquin totus mundus posset adorari, & præcipuè sancti Angeli, & homines, in quibus singulariter Deus habitat.

Propter hæc argumenta Franciscus Dauid, etsi antea sepe docuerat Christum esse Deum, & adorandum, non quodam vt altissimum, sed vt Filium altissimi, tamen postea mutauit sententiam, ac docuit Christum non esse uocandum Deum, nec esse adorandum, nec inuocandum: & respondit ad omnia loca, quæ nos supra citauimus pro inuocatione Christi, vt patet ex libro eius contra Faustum. Sed non ob opus, vt tempus conteramus in eius refutatione; nam argumenta eius, aut sunt metæ nugæ, aut si vim habent, efficiunt aliquid contra Blandratam, qui uult Christum non esse Deum, & tamen esse adorandum & inuocandum, contra nos autem nihil efficiunt: nam ea sunt præcipua argumenta. Si Christus est adorandus cultu diuino, & inuocandus ut Deus, ergo cum Papistis dicendum erit, Christum esse unum Deum cum Patre, & oportebit restituere Trinitatem, quam hæctenus impugnauimus. Item, si Christus non est uerus Deus, & tamen inuocari potest, ergo etiam Spiritus sanctus, immò & MARIA, & Angeli, & Sancti ceteri inuocari poterunt. quorum igitur hæctenus Papistas accusamus idololatriæ, quia Sanctos inuocabant?

Hæc argumenta demonstrationes sunt certissimæ contra Blandratam, & Faustum, & ceteros Antitrinitarios, qui tamen, vt manifestè conuincuntur à Francisco Dauid, & eius sectatoribus, quòd secum ipsi, & cum ratione clarissima pugnent: Ita contra conuincunt ipsi Franciscum Dauid, & eius socios, quòd incredibili temeritate Scripturarum testimonia peruertant.

Liber autem loco exempli proponere responsiones Francisci DAUIDIS ad illud testimonium Actor. 7. Lapidabant Stephanum inuocantem & dicentem, Domine Iesu, accipe Spiritum meum. PRIMUM respondit Franciscus Dauid

illud esse exemplum, seu factum Stephani, nō testimonium Scripturæ. At exemplum est hominis, qui teste Scriptura, erat plenus fide & Spiritu sancto. Actorum 6. & 7. SECUNDO respondit, illud, *Domine Iesu*, esse inuocationem Patris; vult enim, vocem, Iesu, esse genitiui casus, vt sit sensus; Tu Pater, qui es Dominus Filij tui Iesu, accipe Spiritum meum.

At nunquam legimus alibi, *Domine Iesu*, in eo sensu, ita vt, Iesu, sit genitiui casus; Legimus autem Apocalypsis vltimo in casu vocandi, *ὦ Ἰησοῦ χριστέ Ἰησοῦ*, etiam veni Domine Iesu. Præterea Actor. 7. Stephanus viderat Iesum stantem à dextris Dei, quando ait, *Domine Iesu, accipe Spiritum meum*, igitur ipsum Iesum inuocauit. Respondet Franciscus David, illa verba Stephani: *Ecce video cælos apertos*, posse facere hunc sensum. Ego tam certò credo Iesum resurrexisse, & esse nunc in cælo, ac si nunc aperto cælo ipsum Iesum viderem. At Lucas dicit: *Intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei*, igitur verè vidit, & non solum ita credidit, ac si vidisset. Respondit TERTIO, illa verba, *Domine Iesu*, dirigi ad Patrem, quia etiam Pater vocari potest Dominus Iesus, cum sit proprium Patris dominari, & saluare. At quæ est hæc temeritas nomen proprium Filij tribuere Patri? Nonne hoc est confundere Patrem cum Filio more Sabellij?

CAPVT IX.

Sexta Classis ex operibus.

 VINQVE sunt opera Dei solius, Creatio, Conseruatio, Saluatio, Præcognitio occultorum, Patratio miraculorum.

PRIMUM opus Dei proprium est CREATIONIS, Iſaïæ 44. *Ego sum Dominus extendens cælos solus, stabilis terram, & nullus mecum.* Iob. 9. *Qui extendit cælos solus.* Vnde per hoc opus Deus vult distingui à non veris Diis, Psal. 95. *Dij Gentium damonia, Dominus autem cælos fecit,* Hier. 10. *Dij qui cælum & terram non fecerunt, pereant de terra, & de sub cælo.* Si ergo probemus, Christum fecisse

g 4 cælum